

แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม

Guidelines For Educational Administration According to The Philosophy Of Sufficiency Economy Muang Maha Sara Kham Municipality School

ธิดารัตน์ มาตย์แท่น¹ รองศาสตราจารย์ ดร.อุรสา พรหมท่า²

Thidarat Mattan¹ Assoc.Prof. Dr. U-rasa Promta²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประการ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูจำนวน 179 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีการของลิเคิร์ท มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.26 – 0.67 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบประเมินแนวทาง สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ วิเคราะห์เนื้อหา ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่า PNI (Modified Priority Needs Index)

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์และแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม พบว่า

1.1 สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยรวมพบว่ามีสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก

1.2 สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยรวมพบว่ามีสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุดมาก

2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์และแนวทางการพัฒนา โดยแนวทางการพัฒนาสรุปสาระสำคัญของแนวทางการพัฒนา ดังนี้

คำสำคัญ: หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางการพัฒนา

¹ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

¹Master of Education Program in Educational Administration Rajabhat Maha Sarakham University

²อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

²Educational Administration Program, Faculty of Education, Rajabhat Maha Sarakham University

*ผู้ติดต่อ, อีเมล: ธิดารัตน์ มาตย์แท่น, 628210200104@rmu.ac.th

รับเมื่อ 3 กรกฎาคม 2564 แก้ไข 28 สิงหาคม 2564 ตอรับ 31 สิงหาคม 2564

2.1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา คือ ควรกำหนดนโยบาย โครงการกิจกรรมนำสู่การปฏิบัติ ที่ชัดเจนเน้นความร่วมมือและเครือข่ายการพัฒนาทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา

2.2 ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ ควรบูรณาการการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับหลักสูตรการศึกษาพื้นฐานและหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับมาตรฐาน และตัวชี้วัดการเรียนรู้ให้เป็นเรื่องเดียวกัน

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน คือ ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงให้เกิดทักษะการเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมปัจจุบัน

2.4 ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา คือ ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในการบูรณาการการพัฒนาการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้และส่งเสริมให้ครูเป็นแบบอย่างที่ดี

2.5 ด้านผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ คือ ควรติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน และตัวชี้วัด จัดนิทรรศการหรือเผยแพร่ผลการปฏิบัติงาน ยกย่อง เชิดชูเกียรติบุคคลตัวอย่างปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยรวมพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

ABSTRACT

This research was rationale for the study of all levels of conditions and desirable conditions of the educational administration according to the principles of sufficiency economy and the study of educational administration according to the principles of Sufficiency Education. The research was divided into 2 phases as follows Phase 1 Current and desirable conditions and guidelines for the development of educational administration. The population is school administrators, teachers of 179 people. The research instruments were Opinion questionnaire, was a 5-level valuation scale based on the Li-Curt method., discrimination between 0.26 – 0.67 and reliability at 0.92, Phase 2 Guidelines for the development of educational administration according to the principle of sufficiency. experts of 9 people. The statistics interview questionnaire for data analysis, namely content analysis, percentage, mean, and standard deviation, and Modified Priority Needs Index.

The research results were found that;

1. Current and desirable conditions and guidelines for the development of educational administration. According to the philosophy of sufficiency economy The schools under Muang Maha Sara kham Municipality found that;

1.1 Current level of educational administration according to the philosophy of sufficiency economy Overall, the school under Muang Maha Sara kham Municipality found that the present condition of the educational administration according to the philosophy of sufficiency economy was at a high level ($\mu = 4.50$, $\sigma = 0.67$)

1.2 Desirable level of educational administration according to economic philosophy Sufficiency of schools under Muang Maha Sara kham Municipality in general found that the desirable condition of the

administration. Provide education according to the philosophy of sufficiency economy at the highest level ($\mu = 4.54$, $\sigma = 0.63$)

2. Guidelines for the development of educational administration according to the principle of sufficiency of schools under the Maha Sara kham Municipality. It consists of principles, objectives and development guidelines. Development Guidelines: Summarize the essence of the development approach as follows.

2.1 School managements to set a policy Project lead activities Clear practices emphasize cooperation and network development in both educational and non-educational institutions.

2.2 Curriculum and learning activities should integrate the learning management according to The philosophy of sufficiency economy is aligned with the basic education curriculum and the local curriculum. With standards and learning metrics to be the same.

2.3 Learner development activities should be organized learning activities that focus on students to practice. Practical learning skills based on aptitudes and interests. Keep up with current economic and social changes.

2.4 Personnel development of educational institutions is to encourage teachers and personnel to conduct research in The class was used to integrate educational development according to the philosophy of sufficiency economy. Organize a forum to exchange knowledge and teachers to be a good role model for development.

2.5 The outcome and the picture of success should be monitored and evaluated in accordance with Standards and indicators, organize exhibitions or disseminate performance, honor exemplary people Continuous improvement and sustainable Development. The results of the evaluation of the educational management development approach according to the philosophy of sufficiency economy School under Muang MahaSarakham Municipality According to experts' opinions, It was found that the consistency was most appropriate ($\mu = 4.56$, $\sigma = 0.59$) and possible values ($\mu = 4.53$, $\sigma = 0.57$)

Keywords: Sufficiency Economy Philosophy, Development Guidelines

บทสรุป

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงจากภายในภาคส่วนต่าง ๆ ของประเทศหลากหลายรูปแบบ เช่น ความขัดแย้งทางการเมือง เศรษฐกิจขาดเสถียรภาพ สถิติอาชญากรรมที่เพิ่มขึ้น อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องมาจากปัญหาพฤติกรรมของเยาวชน ปัญหาแรงงานนอกระบบและการค้ามนุษย์ ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ทวีความรุนแรงอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาคนไทยและสังคมไทยในหลายประการสังคมไทยก้าวสู่วัฒนธรรมทางการเมืองที่ประชาชนต้องการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของภาครัฐมากขึ้น มีมุมมองและโลกทัศน์ที่แตกต่างกันของกลุ่มคนในสังคมในเรื่องการแสดงสิทธิและการเข้าถึงสิทธิ ส่งผลผลักดันให้เกิดการแตกแยกทางความคิดระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ นำไปสู่สภาวะความขัดแย้งที่มีความรุนแรงและทวีความซับซ้อน กลายเป็นจุดประจวบในการรักษาเอกภาพของประเทศและการสร้างภูมิคุ้มกันของสังคมไทย หากยังไม่สามารถสร้างความสมานฉันท์ สามัคคีปรองดองให้เกิดขึ้นในจิตสำนึกของคนในประเทศได้ ด้านคุณภาพแรงงานมีปัญหาละเลย

ต่อเนื่องมานานซึ่งสะท้อนสภาพปัญหาจากประชากรวัยแรงงานช่วงอายุ 15 – 60 ปี ของประเทศซึ่งมีจำนวนกว่าร้อยละ 79 มีระดับการศึกษา ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายและลูกจ้างขาดทักษะที่จำเป็นเกือบทุกด้านในการปฏิบัติงานในสถานประกอบการโดยเฉพาะทักษะภาษาอังกฤษ ทักษะการคิดคำนวณ ทักษะการบริหารจัดการเวลาและทักษะการสื่อสาร และการแก้ไขปัญหา สัดส่วนการจ้างงานส่วนใหญ่ที่อยู่ในชุมชนและท้องถิ่น ตลาดแรงงานมีสัดส่วนการจ้างงานนอกระบบ ถึงกว่าร้อยละ 57 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559, หน้า 1 – 3)

ดังนั้น การพัฒนาการศึกษาของแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) จึงเป็นการพัฒนาเพื่อให้คนไทยทุกช่วงวัยมีทักษะความรู้ความสามารถ สามารถพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยน้อมนำและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทุกมิติการพัฒนาอย่างบูรณาการบนทางสายกลาง ดำเนินถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงของชาติและเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559, หน้า 13 – 14) สอดคล้องกับหลักการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ที่เตรียมการเตรียมพร้อมด้านกำลังคนและการเสริมสร้างศักยภาพของประชากรในทุกช่วงวัย มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพทุนมนุษย์ของประเทศ โดยพัฒนาคนให้เหมาะสมตามช่วงวัย เพื่อให้เติบโตอย่าง มีคุณภาพการหล่อหลอมให้คนไทยมีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคม เป็นคนดี มีสุขภาวะที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม การพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการในตลาดแรงงานและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ของคนในแต่ละช่วงวัยตามความเหมาะสม การเตรียมความพร้อมของกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่จะเปลี่ยนแปลงโลกในอนาคตตลอดจนการยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ การสร้างเสริมให้คนมีสุขภาพดีที่เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสุขภาพและการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559, หน้า 2 – 4)

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับประเทศทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน(คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550, หน้า 3 – 5) สอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ท้องถิ่นและสถานศึกษา มีบทบาทสำคัญ มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นมุ่งพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่สมดุลทั้งทางร่างกายความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นไทยและความเป็นพลโลก ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดนโยบายให้สถานศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นฐาน การพัฒนาให้ตระหนักถึงการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ ตามสภาพท้องถิ่น วางรากฐานให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง สามารถพึ่งตนเองได้ เป็นวิถีชีวิตที่มีความยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546, หน้า 5 – 17) การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาตามขอบข่ายการบริหารงานตามภารกิจของสถานศึกษา ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงบประมาณ และด้านการบริหารทั่วไป เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน

อย่างยั่งยืน เนื่องจากการเรียนการสอนเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศไทย ให้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และสร้างจิตสำนึกที่มั่นคงเข้มแข็ง ในหลักการ ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง อันประกอบด้วยหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้คุณธรรมนำความรู้เพื่อนำไปสู่การมีชีวิตและสังคมในทุกกระดับที่สมดุลพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาและประเมินสถานศึกษาพอเพียงเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแยกออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านการบริหารจัดการ 2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 3. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 4.ด้านการพัฒนาบุคลากร และ 5. ด้านผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555, หน้า 2 – 9)

สำนักงานเทศบาลเมืองมหาสารคาม (2561, หน้า 57) ได้กำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมการศึกษาศาสนา วัฒนธรรมและนันทนาการ เพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มาตรฐานทั่วถึง สร้างโอกาสการเรียนรู้ อย่างเท่าเทียมกัน มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตรวมทั้งอนุรักษ์ สืบสานประเพณี ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น พัฒนาอาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ พัฒนาคุณภาพการศึกษา ทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้นักเรียนสามารถเรียนรู้และปฏิบัติตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บรรลุตามแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561–2565) ได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 การจัดการศึกษามุ่งเน้นให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญาที่สมดุลเหมาะสมกับวัยและเรียนรู้อย่างมีความสุข นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีทักษะการแก้ปัญหาและอยู่อย่างพอเพียงมุ่งมั่นในการศึกษาการทำงานสามารถปรับตัวเข้ากับพหุวัฒนธรรมบนพื้นฐาน วัฒนธรรมที่ดีงามของไทยสอดคล้องกับจุดเน้นในการดำเนินการพัฒนาของสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งส่งเสริมการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สังคม ท้องถิ่นและผู้เรียน ส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน สนับสนุนให้มีการแนะแนวผู้เรียนเพื่อจูงใจให้มีการเรียนต่อ และการประกอบอาชีพสุจริตเพื่อความมั่นคงชีวิต เพื่อคุณภาพในภาพรวมของนักเรียนทุกคนและยึดเป็น เป้าหมายคุณภาพที่ทุกคนนำไปใช้พัฒนาได้จริง

จากนโยบายการพัฒนาและสภาพปัญหาดังกล่าวเพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาขับเคลื่อนการบริหารจัดการศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีประสิทธิภาพเข้มแข็งต่อเนื่องและยั่งยืนมีการปฏิบัติอย่างจริงจัง สอดคล้องกับ มาตรฐานการประเมิน แยกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดการกิจกรรม การเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา และด้านผลลัพธ์และภาพ ความสำเร็จ ผู้วิจัย ซึ่งเป็นผู้จัดการเรียนการสอนและมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาและ นำแผนการพัฒนาลู่การ ปฏิบัติให้เป็นไป ตามนโยบายการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงดำเนินการวิจัยเรื่องแนวทางการ พัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาล เมืองมหาสารคาม เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการพัฒนาต่อไป

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคามมีสภาพเป็นอย่างไร
2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม มีแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาเป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จำนวน 7 โรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 188 คน ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 14 คน ครูสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จำนวน 156 คน และผู้บริหารและครูโรงเรียนต้นแบบ จำนวน 9 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด 2) แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนต้นแบบ ที่ผ่านการประเมินสถานศึกษาพอเพียงให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา 3) แบบประเมินแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากร โดยขอความอนุเคราะห์จากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลบ้านไผ่และโรงเรียนเทศบาล 2 อนุบาลสาธิต เทศบาลเมืองบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น และหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ทั้ง 7 โรงเรียน ถึงกองการศึกษา เทศบาลเมืองมหาสารคาม แบบสอบถามจำนวน 179 ชุด และเก็บคืนจำนวน 179 ชุด

การเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากร โดยขอความอนุเคราะห์จากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลวัดป่าเรไร จังหวัดขอนแก่น โรงเรียนเทศบาลวัดเวฬุวัน จังหวัดขอนแก่น และโรงเรียนเทศบาล 1 กาฬสินธุ์พิทยาสีห์ จังหวัดกาฬสินธุ์ แบบสัมภาษณ์จำนวน 9 ชุด และเก็บคืนจำนวน 9 ชุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนต้นแบบที่ผ่านการประเมินสถานศึกษาพอเพียงให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา และประเมินแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ที่สุด มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในพัฒนา

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์และแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ดังนี้

1. ระดับสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยรวม พบว่า มีสภาพปัจจุบันของการบริหาร จัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน และอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ ด้านการบริหารจัดการศึกษา และด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 34 ข้อ และอยู่ในระดับมาก 26 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ข้อ 46 สถานศึกษาสะอาดเป็นระเบียบร่มรื่น ปลอดภัยเอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ข้อ 32 การส่งเสริมกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจให้นักเรียนได้เลือกปฏิบัติที่หลากหลาย และข้อ 33 การติดตามผลการจัดกิจกรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้เรียน

2. ระดับสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู โดยรวม พบว่า มีสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.54$), ($\sigma = 0.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านผลลัพธ์

และภาพความสำเร็จ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการบริหารจัดการศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 41 ข้อ และอยู่ในระดับมาก 19 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ข้อ 51 ผู้บริหารเป็นแบบอย่างในการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติตามศักยภาพของ และสถานศึกษาพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ได้เหมาะสม, ข้อ 57 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดูแลการใช้และการรักษาสาธารณประโยชน์อย่างประหยัดและคุ้มค่า ข้อ 36 การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาสถานศึกษา ชุมชน ด้านเศรษฐกิจหรือสังคม หรือสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรม และข้อ 9 ดำเนินการบริหารจัดการอาคารสถานที่และแหล่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ข้อ 45 บุคลากรสามารถขยายผลและเผยแพร่ผล การดำเนินชีวิต และปฏิบัติการกิจหน้าที่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหลากหลายช่องทาง

3. ค่าดัชนี PNI Modified ของความต้องการพัฒนาของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยรวม พบว่า มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}=0.010$ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความต้องการพัฒนาตามลำดับความสำคัญ คือ ด้านการบริหารจัดการศึกษา ($PNI_{Modified}=0.013$) ด้านผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ ($PNI_{Modified}=0.012$) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ($PNI_{Modified}=0.011$) ด้านหลักสูตรและการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ($PNI_{Modified}=0.010$) และด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ($PNI_{Modified}=0.004$)

4. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ดังนี้

4.1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ควรกำหนดนโยบาย โครงการกิจกรรมนำสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน เน้นความร่วมมือและเครือข่ายการพัฒนาทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา

4.2 ด้านหลักสูตรและการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ควรบูรณาการการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับหลักสูตรการศึกษาพื้นฐานและหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับมาตรฐาน และตัวชี้วัดการเรียนรู้ให้เป็นเรื่องเดียวกัน

4.3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงให้เกิดทักษะการเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

4.4 ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจในการบูรณาการการพัฒนาการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และส่งเสริมให้ครูเป็นแบบอย่างที่ดี

4.5 ด้านผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ ควรติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานและตัวชี้วัด จัดนิทรรศการ หรือเผยแพร่ ยกย่อง เชิดชูเกียรติบุคคลตัวอย่าง ปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

5. ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคามตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยรวม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม มีประเด็นสำคัญควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยรวม พบว่า มีสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน และอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ ด้านการบริหารจัดการศึกษา และด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยรวม พบว่า มีสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับภราดร นิษฐ์รุ่งโรจน์ธนะชัย (2556, หน้า 178 – 180) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ประสิทธิภาพการบริการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 โดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก ได้นำแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการขับเคลื่อนของรัฐบาล ผู้บริหารสถานศึกษามีความเข้าใจและตระหนักที่จะรับเอาแนวคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำมาปรับใช้เข้ากับหลักสูตร และกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนตามปกติ มุ่งส่งเสริมให้ผู้สอนเน้นการบูรณาการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่สนใจจัดการดำเนินชีวิตของตนในชุมชน ส่งเสริมให้มีทักษะการคิด การแก้ปัญหาการตัดสินใจ การแสวงหาความรู้การทำงาน ร่วมกันอย่างมีความสุข มีเจตคติที่ดีต่อตนเอง ครอบครัวชุมชน และสิ่งแวดล้อม

2. ระดับสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู โดยรวม พบว่า มีสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการบริหารจัดการศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำการขับเคลื่อนการพัฒนา โดยเป็นแบบอย่างในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติตามศักยภาพ และสถานศึกษาพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ได้เหมาะสม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดูแลการใช้และการรักษาสาธารณประโยชน์อย่างประหยัด และคุ้มค่า และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาสถานศึกษา ชุมชน ด้านเศรษฐกิจหรือสังคมหรือสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมเน้นการดำเนินการบริหารจัดการอาคารสถานที่ และแหล่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสิ่งสำคัญและต้องพัฒนาให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง บุคลากรสามารถขยายผล และเผยแพร่ผลการดำเนินชีวิตและปฏิบัติภารกิจหน้าที่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหลากหลายช่องทางสอดคล้องกับ เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ (2554, หน้า 89) ได้สรุปแนวคิดในการจัดการคุณภาพไว้ว่า การดำเนินการให้เห็นผลที่เป็นรูปธรรม และต่อเนื่องในระยะยาวผู้บริหารต้องเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์ และผลักดันการดำเนินงานด้านคุณภาพ โดยเป็นผู้นำต้นแบบ และผู้สนับสนุนการดำเนินงานคุณภาพอย่างสมบูรณ์

3. ค่าดัชนี PNI Modified ของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาของการบริหาร จัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยรวม พบว่า มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}=0.010$ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากเทศบาลเมืองมหาสารคาม ได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่ง นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานและตัวชี้วัดการพัฒนา ทำให้สถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ผ่านการประเมินโรงเรียนพอเพียงท้องถิ่นและขับเคลื่อนการพัฒนาประเมินสถานศึกษาพอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการจัดการศึกษา และเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้ค่าดัชนี PNI Modified ของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยรวม พบว่า มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}=0.010$

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1.1 นำแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา
- 1.2 นำแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อเตรียมความพร้อมในการการประเมินสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ และศูนย์การเรียนรู้พอเพียง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัย ครั้งต่อไป

- 2.1 ศึกษาการสร้างเครือข่ายการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาและชุมชน
- 2.2 ศึกษาการเตรียมความพร้อมการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้พอเพียง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). คู่มือประเมินและเกณฑ์คุณภาพสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียง) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิยุวสถิรคุณ.
- _____. (2559). แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564). กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- กองการศึกษา เทศบาลเมืองมหาสารคาม. (2562). รายงานการศึกษาโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม. (อัดสำเนา). กองการศึกษาเทศบาลเมืองมหาสารคาม.
- พิมพกา ธรรมสิทธิ์. (2552). การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: การทดสอบโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น. วิทยานิพนธ์ ค.ด. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- รุ่งทิพา สันติผลธรรม. (2552). การนำเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาเอกชนอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

- โรงเรียนเทศบาลบูรพาพิทยาคาร. (2560) *คู่มืออบรมบุคลากร “การบูรณาการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. (อัคราณา). โรงเรียนเทศบาลบูรพาพิทยาคาร.
- สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2*. กรุงเทพฯ: สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 – 2564*. สำนักนายกรัฐมนตรี.

วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร